

การจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

Risk management in agriculture of lychee farmers, Amphawa district, Samut Songkhram province

ศุภิสรา พรายมูล¹, พิชัย ทองดีเลิศ^{1*} และ สาวิตรี รังสิภัทร์¹

Supissara Plymoon¹, Pichai Tongdeelt^{1*} and Savitree Rangsipaht¹

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้เกี่ยวกับการปลูกลิ้นจี่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงในการปลูกลิ้นจี่ 2) การจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้เกี่ยวกับการปลูกลิ้นจี่ และความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงในการปลูกลิ้นจี่กับการจัดการความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามและ กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกร จำนวน 317 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าไคสแควร์สำหรับทดสอบสมมติฐาน ผลวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 59.9 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพหลักทำสวนส้มโอ อาชีพรองทำสวนลิ้นจี่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.47 คน ประสบการณ์ปลูกลิ้นจี่เฉลี่ย 30.27 ปี รายได้เฉลี่ย 55,679.49 บาท/ไร่ รายจ่ายเฉลี่ย 1,778.62 บาท/ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 4.93 ไร่ พื้นที่ปลูกลิ้นจี่เฉลี่ย 2.12 ไร่ แรงงานเฉลี่ย 3.17 คน ส่วนมากใช้ทุนตนเอง การเปิดรับข้อมูลข่าวสารมาจากเพื่อนเกษตรกร การจัดประชุม โทรทัศน์ ส่วนใหญ่ไม่มีการเข้าร่วมกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเกษตรกร ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศมีผลต่อการปลูกลิ้นจี่ เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกลิ้นจี่ในระดับมาก มีการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า อาชีพรอง ประสบการณ์ปลูกลิ้นจี่ รายได้ รายจ่าย พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ปลูกลิ้นจี่ แรงงาน การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร สมาชิกกลุ่ม ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงในการปลูกลิ้นจี่ ความรู้เกี่ยวกับการปลูกลิ้นจี่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การจัดการความเสี่ยง, เกษตรกร, ลิ้นจี่, จังหวัดสมุทรสงคราม

ABSTRACT: The objectives of this research were: 1) to study demographic characteristic factors, socio-economic factors, knowledge about lychee cultivation, and opinion on the risk of growing lychee factors; 2) to study risk management in agriculture of lychee farmers, (agricultural risk management); and 3) to test the relationship between demographic characteristic factors, socio-economic factors, knowledge about lychee cultivation, opinion on the risk of growing lychee factors and agricultural risk management; Samples were 317 farmers growing lychee in Amphawa district, Samut Songkhram province. Data were collected by using questionnaire. Statistic to analyze data included frequency, percentage, mean, minimum, maximum, and chi-square to test hypotheses. Research findings showed that most farmers were female with an average age of 59.9 years old, attained primary education, grew pomelo as the main occupation, grew lychee as the supplementary occupation, had average household members 3.47 persons, and had average experiences in lychee cultivation 30.27 years. In the average, farmers had income 55,679.49 Baht/rai, expenses 1,778.62 Baht/rai, farm areas 4.93 rai, lychee areas

¹ ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Chatujak, Bangkok 10900, Thailand

* Corresponding author: agrpct@ku.ac.th

2.12 rai, and labor 3.17 persons. Farmers used their own capital to grow lychee, perceived information from fellow farmers, conferences and television. Most farmers did not participate in the group. Government agencies provided supports to farmers. Climate risk affected lychee cultivation. Farmers had knowledge about lychee cultivation at the high level. Agricultural risk management was at the moderate level. Findings from the hypothesis testing showed that supplementary occupation, experiences in lychee cultivation, income, expenses, farm areas, lychee growing areas, labors, information exposure, group membership, opinion on the risk of growing lychee, knowledge about lychee cultivation were statistically related to the agricultural risk management at the 0.05 level of significance.

Keywords: risk management, farmer, lychee, Samut Songkhram province

บทนำ

ความอุดมสมบูรณ์ของประเทศไทย ทำให้มีไม้ผลทั่วทุกภูมิภาค ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันออกผลผลิตให้ทุกคนได้สัมผัสกับความอร่อยที่หลากหลายตลอดทั้งปี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) การปลูกไม้ผลในประเทศไทยมีมาเป็นเวลานานแล้ว โดยได้รับความนิยมและขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากประเทศไทยมีสภาพดินฟ้าอากาศเหมาะสมที่จะปลูกไม้ผลหลายชนิด ทั้งไม้ผลเมืองร้อน ไม้ผลกึ่งเมืองร้อนและไม้ผลเมืองหนาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้ผลเมืองร้อนที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศไทยและสามารถปลูกได้ดีจนกลายเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยอย่างมากในปัจจุบัน และไม้ผลกึ่งเมืองร้อนที่สามารถปลูกได้ดีในประเทศไทย ได้แก่ ลำไย ลิ้นจี่ ส้ม เป็นต้น (ขจรศักดิ์, 2557)

ไม้ผลกึ่งเมืองร้อนมีความหลากหลายในแต่ละท้องถิ่น มีไม้ผลที่ไม่ซ้ำแบบกัน โดยมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งลิ้นจี่เป็นไม้ผลชนิดหนึ่งที่มีรสชาติดี หวานหอม สีสวย จึงทำให้เป็นที่ต้องการของทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เห็นได้จากปริมาณผลผลิตลิ้นจี่ที่ขายได้ในประเทศ ในปี 2556 มีปริมาณ 38,959 ตัน ในปี 2557 มีปริมาณ 53,103 ตัน และในปี 2558 มีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็น 55,977 ตัน นอกจากนี้ยังมีปริมาณส่งออกต่างประเทศในปี 2556 ปริมาณ 3,461 ตัน ในปี 2557 ปริมาณ 8,139 ตัน และในปี 2558 ปริมาณ 4,261 ตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558) ถึงแม้ว่าความต้องการลิ้นจี่สดจากต่างประเทศมีปริมาณที่ไม่แน่นอน แต่ปริมาณรวมลิ้นจี่ในประเทศไม่ได้มีปริมาณลดลง ตรงกันข้ามกลับมีปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี

ลักษณะพันธุ์ของลิ้นจี่พบในประเทศไทยมี 2 สายพันธุ์ คือ กลุ่มพันธุ์ที่ปลูกทางภาคเหนือเป็นพันธุ์ที่ต้องการความหนาวเย็นมากและยาวนาน และกลุ่มพันธุ์ที่ปลูกในภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคตะวันตก ส่วนใหญ่ต้องการความหนาวเย็นไม่มากสามารถออกดอกได้ ปลูกในที่ราบต่ำ แถวจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ พันธุ์ค่อม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2553)

ลิ้นจี่สมุทรสงครามสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ประมาณเดือนเมษายน ซึ่งพื้นที่พิเศษของเมืองสมุทรสงครามคือ เมืองสามน้ำ ที่มีเพียง 3 อำเภอ แต่ในพื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภออัมพวาและอำเภอบางคนที จะมีต้นลิ้นจี่อยู่เต็มพื้นที่ประมาณ 7,610 ไร่ ให้ผลผลิตปีละประมาณ 4,599 ตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558) ตามสภาพความเอื้ออำนวยของดินฟ้าอากาศด้วยสภาพพื้นดินสมุทรสงครามมีความอุดมสมบูรณ์แบบลึกลับลึกเค็มหรือน้ำกร่อย ทำให้ลิ้นจี่มีรสชาติดี โดยเฉพาะลิ้นจี่พันธุ์ค่อมเมื่อสุกเต็มที่จะมีสีแดงเข้ม เปลือกแข็ง ตุ่มค่อนข้างแหลม เปลือกด้านในจะมีสีชมพู มีกลิ่นหอม หวาน เนื้อแห้งรอนไม่ติดเมล็ด เนื้อสีขาวหรือขาวนวล เมล็ดเล็ก บ่าของผลกว้างสวยเป็นรูปหัวใจ รสชาติเข้มจัด หวานนำเปรี้ยวตามเล็กน้อยจึงได้รับความนิยม และในการออกดอกต้องพึ่งพิงสภาพอากาศที่อุณหภูมิต่ำกว่า 20 องศาเซลเซียส ติดต่อกันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ ส่งผลให้บางปีลิ้นจี่สมุทรสงครามไม่ให้ผลผลิต จึงกลายเป็นผลไม่หายาก ทำให้ลิ้นจี่ค่อมสมุทรสงครามได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของจังหวัดสมุทรสงคราม (มัทยา, 2557)

ในปัจจุบันมีความเสี่ยงทางการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อลิ้นจี่ในจังหวัดสมุทรสงครามเพิ่มขึ้นหลายปัจจัย เช่น สภาพอากาศที่แปรปรวน ปริมาณน้ำฝน ปัจจัย

การผลิต สภาพพื้นที่ในการปลูก เป็นต้น ทำให้ผลผลิต ลิ้นจี่ในจังหวัดสมุทรสงครามลดลงเป็นอย่างมาก รวมถึง ในบางปีลิ้นจี่ไม่ติดดอกออกผลผลิตเลย อีกทั้งเกษตรกร หลายรายได้ปรับเปลี่ยนไปปลูกผลไม้ชนิดอื่นมากขึ้น ทำให้พื้นที่ปลูกลิ้นจี่ลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอ อัมพวาที่มีพื้นที่การปลูกลิ้นจี่และผลผลิตมากที่สุด ใน จังหวัดสมุทรสงคราม มีจำนวนพื้นที่การปลูกลิ้นจี่ลดลง ในช่วง 3-5 ปี (สำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม, 2558) นอกจากนี้แล้วยังส่งผลกระทบต่อลิ้นจี่ในด้านการขาย เนื่องจากลิ้นจี่ของอำเภออัมพวา จังหวัด สมุทรสงคราม มีชื่อเสียงในเรื่องของรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์การออกผลผลิตก่อนฤดูกาล จึงมีการแอบอ้าง ชื่อแล้วนำมาขายบริเวณพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัด สมุทรสงคราม แต่รสชาติแตกต่างจากของจริง จึงส่งผล ให้ลิ้นจี่อัมพวาเสียชื่อเสียงไปด้วย อีกทั้งยังมียุทธศาสตร์ ของจังหวัดสมุทรสงครามที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับลิ้นจี่ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามดังนั้น ความเสียหายทางการเกษตรที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ ส่งผลกระทบต่อในด้านลบเป็นอย่างมากและเป็นเรื่อง ที่จำเป็นต้องหาทางป้องกันและแก้ไข ทำให้ผู้วิจัยสนใจ ศึกษาเรื่องการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของ เกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทาง เศรษฐกิจและสังคม ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงใน การปลูกลิ้นจี่และความรู้เกี่ยวกับการปลูกลิ้นจี่ ของ เกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร ของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัด สมุทรสงคราม
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐาน ส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ความคิดเห็น เกี่ยวกับความเสี่ยงในการปลูกลิ้นจี่ และความรู้เกี่ยวกับการ ปลูกลิ้นจี่กับการจัดการความเสี่ยงของเกษตรกร ผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีการศึกษา

ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูก ลิ้นจี่ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 1,523 คน (สำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม, 2558) คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณตัวอย่างที่ ใช้ในการศึกษาที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ใช้สูตร การหาตัวอย่างของ Yamane (สุรินทร์, 2556) ได้ขนาด กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัย จำนวน 317 คน สุ่มตัวอย่าง เกษตรกรที่ทำการศึกษาจากจำนวนประชากรทั้งหมดจาก ระดับอำเภอสุระระดับตำบล แบบ Multi-Stage Sampling อันประกอบด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างเชิงช่วงชั้นอย่างเป็น สัดส่วน (Proportional Stratified Sampling) (สุรินทร์, 2541) และจากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเชิงก้อนหิมะ (snowball sampling) เพื่อเลือกสัมภาษณ์เกษตรกร โดย เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2560 ถึง เดือนมีนาคม 2560 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในครั้งนี้คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร ส่วนที่ 2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ส่วนที่ 3 ความเสี่ยงทางการเกษตรส่วนที่ 4 ความรู้เกี่ยวกับการ ปลูกลิ้นจี่ ส่วนที่ 5 การจัดการความเสี่ยงทางการ เกษตร ส่วนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ มีต่อการปลูกลิ้นจี่ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรง (validity) ของเครื่องมือและปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) จำนวน 30 ชุด ทดสอบความเชื่อมั่น ด้วยค่า Cronbach's Alpha และค่า KR-20 (สุรินทร์, 2556) ความรู้เกี่ยวกับการปลูก ลิ้นจี่ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.794 การจัดการความ เสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ ได้ค่าความ เชื่อมั่นเท่ากับ 0.702

การวัดความรู้เกี่ยวกับการปลูกลิ้นจี่ จำนวน 16 ข้อ เป็น 3 ระดับ คือ มีความรู้่น้อย มีความรู้ปานกลาง มีความรู้มาก โดยพิจารณาว่าคำถามนั้นถูกหรือผิดและมีการกำหนดค่าคะแนน ดังนี้ (สุรินทร์, 2556)

ตอบถูก มีค่าคะแนน 1 คะแนน

ตอบผิด มีค่าคะแนน 0 คะแนน

มีการกำหนดค่าเฉลี่ยสำหรับพิจารณา ดังนี้

ค่าเฉลี่ย การแปลความหมายระดับความรู้

0.00 – 0.33 มีความรู้่น้อย

0.34 – 0.66 มีความรู้ปานกลาง

0.67 – 1.00 มีความรู้มาก

การวัดการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 15 ข้อ เป็น 3 ระดับ คือ มีการจัดการความเสี่ยงในระดับน้อย มีการจัดการความเสี่ยงในระดับปานกลาง มีการจัดการความเสี่ยงในระดับมาก โดยพิจารณาว่าปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติและมีการกำหนดค่าคะแนน ดังนี้ (สุรินทร์, 2556)

ปฏิบัติ เท่ากับ 1 คะแนน

ไม่ปฏิบัติ เท่ากับ 0 คะแนน

มีการกำหนดค่าเฉลี่ยสำหรับพิจารณา ดังนี้

ค่าเฉลี่ย การแปลความหมายระดับการจัดการความเสี่ยง

0.00 – 0.33 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับน้อย

0.34 – 0.66 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับปานกลาง

0.67 – 1.00 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับมาก

การแบ่งคะแนนการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร เป็นรายด้าน ทั้งหมด 7 ด้าน เป็น 3 ระดับ ดังนี้ (สุรินทร์, 2556)

1. ด้านการผลิตลิ้นจี่และด้านสภาพภูมิอากาศ มีจำนวนด้านละ 3 ข้อ โดยมีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 3 คะแนน และมีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 0 คะแนน

สูตรภาคชั้น = พิสัย/จำนวนชั้น

$$= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น}$$

$$= (3 - 0) / 3$$

$$= 1.00$$

ดังนั้น จึงกำหนดค่าเฉลี่ยสำหรับพิจารณา ดังนี้

ค่าเฉลี่ย การแปลความหมายระดับการจัดการความเสี่ยง

0.00 – 1.00 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับน้อย

1.01 – 2.00 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับปานกลาง

2.01 – 3.00 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับมาก

2. ด้านการตลาดลิ้นจี่ ด้านนโยบายภาครัฐ ด้านเทคโนโลยีและด้านการเงิน มีจำนวนด้านละ 2 ข้อ โดยมีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 2 คะแนน และมีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 0 คะแนน

สูตรภาคชั้น = พิสัย/จำนวนชั้น

$$= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น}$$

$$= (2 - 0) / 3$$

$$= 0.66$$

ดังนั้น จึงกำหนดค่าเฉลี่ยสำหรับพิจารณา ดังนี้

ค่าเฉลี่ย การแปลความหมายระดับการจัดการความเสี่ยง

0.00 – 0.66 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับน้อย

0.67 – 1.33 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับปานกลาง

1.34 – 2.00 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับมาก

3. ด้านตัวเกษตรกร 1 ข้อ โดยมีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 1 คะแนน และมีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 0 คะแนน

สูตรภาคชั้น = พิสัย/จำนวนชั้น

$$= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น}$$

$$= (1 - 0) / 3$$

$$= 0.33$$

ดังนั้น จึงกำหนดค่าเฉลี่ยสำหรับพิจารณา ดังนี้

ค่าเฉลี่ย การแปลความหมายระดับการจัดการความเสี่ยง

0.00 – 0.33 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับน้อย

0.34 – 0.66 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับปานกลาง

0.67 – 1.00 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับมาก

การแบ่งคะแนนการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรโดยรวม จำนวน 15 ข้อ เป็น 3 ระดับ มีการวัดการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม กำหนดค่าคะแนน ดังนี้ (สุรินทร์, 2556)

ปฏิบัติ เท่ากับ 1 คะแนน

ไม่ปฏิบัติ เท่ากับ 0 คะแนน

มีการกำหนดค่าเฉลี่ยสำหรับพิจารณา ดังนี้

ค่าเฉลี่ย การแปลความหมายระดับการจัดการความเสี่ยง

0.00 – 5.00 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับน้อย

5.01 – 10.00 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับปานกลาง

10.01 – 15.00 มีการจัดการความเสี่ยงในระดับมากที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าไคสแควร์ (Chi-Square) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงในการปลูกลิ้นจี่ มีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

4. ความรู้เกี่ยวกับการปลูกลิ้นจี่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่เป็นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 59.9 ปี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีอาชีพหลักทำสวนส้มโอ มีอาชีพรองทำสวนลิ้นจี่ มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 3.47 คน และมีประสบการณ์การปลูกลิ้นจี่เฉลี่ย 30.27 ปี ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จุฑาทอง (2553) ที่ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาเครื่องมือทางการเงินสำหรับเกษตรกร: กรณีศึกษาการประกันภัยพืชผลโดยใช้ดัชนีสภาพอากาศในประเทศไทย พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 50 และเพศชาย ร้อยละ 50 โดยมีอายุส่วนใหญ่อยู่ที่ 41-50 ปี และมีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา

อาชีพหลักของเกษตรกรในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในอดีตเป็นการทำสวนลิ้นจี่ แต่เมื่อลิ้นจี่ไม่ให้ผลผลิตมาหลายปีทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นมากขึ้นอีกทั้งยังมีรายได้มาจากการทำสวนส้มโอ มากที่สุด อาชีพหลักจึงเปลี่ยนเป็นการทำสวนส้มโอ และอาชีพหลักของเกษตรกรนั้นผู้วิจัยนับจากรายได้ทีมากที่สุด

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า เกษตรกรมีรายได้รวม เฉลี่ย 55,679.49 บาทต่อไร่ต่อปี ซึ่งในส่วนของรายได้จากลิ้นจี่นั้น ปี พ.ศ. 2559 ลิ้นจี่ไม่ให้ผลผลิตเลยซึ่งทำให้รายได้จากลิ้นจี่ไม่มีด้วยเช่นกัน แต่การดูแลรักษาต้นลิ้นจี่ก็ยังคงต้องมีค่าใช้จ่าย เฉลี่ย 1,778.62 บาทต่อไร่ ซึ่งลดลงจากช่วงที่ลิ้นจี่ให้ผลผลิตอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย 4.93 ไร่ มีพื้นที่ปลูกลิ้นจี่ เฉลี่ย 2.12 ไร่ มีแรงงานทั้งหมด เฉลี่ย 3.17 คน แบ่งเป็นแรงงานในครัวเรือน 2.77 คน และแรงงานจ้าง 0.40 คน มีแหล่งเงินทุนในการปลูกลิ้นจี่จากตนเอง

เป็นส่วนมาก มีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล ส่วนใหญ่มาจากเพื่อนเกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือน จากสื่อกิจกรรมส่วนใหญ่มาจากการจัดประชุม จากสื่อมวลชนส่วนใหญ่เป็นโทรทัศน์ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับลันจี้ และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนคือ หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภออัมพวา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับความเสี่ยงในการปลูกลันจี้

เกษตรกรร้อยละ 78.2 มีความเห็นว่า ความเสี่ยงที่มีผลต่อการปลูกลันจี้มากที่สุดคือ ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ อาทิ อุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน ความชื้นของแสง, ความชื้นในดิน ซึ่งเกษตรกรมีความเห็นว่าการเกิดผลกระทบต่อการติดดอกของลันจี้เป็นอย่างมาก รองลงมาเป็นความเสี่ยงด้านตัวเกษตรกร ความเสี่ยงด้านการตลาด ความเสี่ยงด้านการผลิตและความเสี่ยงด้านนโยบายภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 15.8, 3.2, 2.5, 0.3 ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิพย์ (2552) ที่ทำการศึกษาเรื่องความเสี่ยงเชิงชีวภาพในระบบการผลิตลันจี้ และการจัดการของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา พบว่า ความเสี่ยงในการผลิตลันจี้ คือ ศัตรูพืช อาทิ เพลี้ย, หนอนเจาะข้าวผล ความแปรปรวนของราคา, ความแปรปรวนของภูมิอากาศ การขาดแคลนน้ำ และต้นทุนการผลิตสูง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการปลูกลันจี้ในแต่ละพื้นที่จะมีความเสี่ยงที่สำคัญแตกต่างกัน แต่อย่างหนึ่งที่เหมือนกัน คือ เรื่องของสภาพภูมิอากาศหรือความแปรปรวนของภูมิอากาศ เนื่องจากลันจี้เป็นผลไม้ที่ต้องการสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิต่ำ แต่ด้วยสภาพอากาศในปัจจุบันที่ลักษณะอากาศมีการเปลี่ยนแปลงไปจากสถานการณ์ปกติ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่า อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน (อำนาจ, 2553)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกลันจี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการปลูกลันจี้ของเกษตรกรผู้ปลูกลันจี้ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการปลูกลันจี้โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ในระดับมาก จำนวน 15 ข้อ และเกษตรกรมีระดับความรู้เกี่ยวกับการปลูกลันจี้ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ข้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.54 และพิจารณาเป็นรายด้านทั้งหมด 3 ด้าน คือ ด้านการปลูก ด้านการดูแลรักษา และด้านการเก็บเกี่ยว (ขจรศักดิ์, 2557) พบว่า เกษตรกรมีความรู้ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน โดยด้านการปลูก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ด้านการดูแลรักษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 และด้านการเก็บเกี่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.01 ซึ่งมีความรู้อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน โดยมีผลรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.21 มีระดับความรู้ในระดับมาก เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์จากการปลูกลันจี้มานาน ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของลันจี้เป็นอย่างดีทั้งหลักวิชาการและการปฏิบัติ ซึ่งเกษตรกรจะเกิดความเข้าใจและความชำนาญในการแก้ไข ปรับปรุงคุณภาพลันจี้เป็นอย่างดีจะเห็นได้จากชื่อเสียงของลันจี้พันธุ์คอมพิวเตอร์โด่งดังไปไกลระดับประเทศ จนทางจังหวัดสมุทรสงคราม ชูเป็นหนึ่งในของดีประจำจังหวัด ด้วยการตั้งเป็นหนึ่งในคำขวัญจังหวัดที่มีเนื้อความว่า “เมืองหอยหลอด ยอดลันจี้ มีอุทยาน ร.2 แมกกลองไหลผ่าน นมัสการหลวงพ่อบ้านแหลม” และมีชื่อเสียงมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมาจากความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมานานของเกษตรกรในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (วรรณี, 2553)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์การจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร

วิเคราะห์การจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร (Table 1) พบว่า เกษตรกรมีการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร แบ่งเป็น 7 ด้าน จากงานวิจัยของ สราจิต (2556) ที่มีการกำหนดไว้ทั้งหมด 6 ด้านคือ ด้านการผลิต

ด้านการตลาด ด้านนโยบายภาครัฐ ด้านเทคโนโลยี ด้านการเงินและด้านตัวเกษตรกร ส่วนด้านสภาพภูมิอากาศนั้น ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมมาจากการแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งโดยรวมมีการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.92 เกษตรกรมีการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร ด้านการผลิตและด้านตัวเกษตรกร มากสองอันดับแรกมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 และ 0.81 ตามลำดับ เกษตรกรให้ความสำคัญกับการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในช่่วงฤดูแล้ง ซึ่งจะเป็นช่วงที่ล้นน้ำให้ผลผลิต มีการใช้ชี้แดดนาเกลือแทนปุ๋ยเคมี เพื่อไม่ให้เกิดสารตกค้างในบริเวณที่มีการปลูกลิ้นจี่และการรับฟังแนวคิดจากคนในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือคนที่ทำอาชีพต่างกันเพื่อให้เกิดมุมมองใหม่ๆ มาปรับใช้กับการแก้ไขปัญหาลิ้นจี่ซึ่งเป็นการจัดการความเสี่ยงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรในพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เกษตรกรมีการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร ด้านการตลาด ด้านนโยบายภาครัฐ ด้านเทคโนโลยี ด้านการเงิน และด้านสภาพภูมิอากาศ ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.28, 1.04, 1.27, 1.04 และ 1.86 ตามลำดับ

เกษตรกรให้ความสำคัญกับการเก็บผลผลิตลิ้นจี่ภายในเดือนเมษายน เพื่อลดการเน่าเสียของลิ้นจี่ การจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลิ้นจี่และวิธีการจัดการกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น เครื่องจักรกลทางการเกษตร โรงเรือนที่ใช้คลุมอุณหภูมิได้ ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม เช่น การใช้ถุงห่อดอกเพื่อคลุมอุณหภูมิ ทำที่บังแดดและลมให้กับต้นลิ้นจี่ มาใช้ในกระบวนการปลูกลิ้นจี่ การวางแผนการเงิน เช่น มีเงินทุนสำรอง มองหาแหล่งทุน การทำบัญชีครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามนั้น จะให้ความสำคัญด้านการผลิตและด้านตัวเกษตรกรมาก เนื่องจากเป็นการจัดการความเสี่ยงที่ต้นเหตุและเกษตรกรในพื้นที่ได้จัดการกับความเสี่ยงด้วยวิธีการดังกล่าวแล้วเห็นผลจริง คือ มีน้ำที่เพียงพอต่อความต้องการของต้นลิ้นจี่ มีการติดตามดูแลตามฤดูกาลและมีการพูดคุยกันระหว่างคนในชุมชน ทำให้มีกำลังใจในการจัดการความเสี่ยงที่เกิดขึ้นมากขึ้น

Table 1 Agricultural risk management of farmers on seven aspects

Agricultural risk management	Practice (percent)	Not practice (percent)	\bar{x}	S.D.	Level of agricultural risk management
1. Production	277 (87.4)	40 (12.6)	2.62	0.60	High
2. Marketing	203 (64.0)	114 (36.0)	1.28	0.59	Moderate
3. Government policy	166 (52.4)	151 (47.6)	1.04	0.77	Moderate
4. Technology	201 (63.4)	116 (36.6)	1.27	0.50	Moderate
5. Finance	166 (52.4)	151 (47.6)	1.04	0.59	Moderate
6. Farmer	256 (80.8)	61 (19.2)	0.81	0.40	High
7. Climate	196 (61.8)	121 (38.2)	1.86	0.98	Moderate
Total			9.92	2.30	Moderate

(n = 317)

ตอนที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงในการปลูกลิ้นจี่และความรู้เกี่ยวกับการปลูกลิ้นจี่กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกร (Table 2) พบว่า อาชีพพร่อง ประสบการณ์ในการปลูกลิ้นจี่ รายได้รวม รายจ่ายทำสวนลิ้นจี่ พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ปลูกลิ้นจี่ แรงงานทำสวนลิ้นจี่ การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงในการปลูกลิ้นจี่ ความรู้เกี่ยวกับการปลูกลิ้นจี่ มีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05) โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square)

ด้านปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เนื่องจากอาชีพพร่องของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ คือการทำสวนลิ้นจี่ ซึ่งในอดีตเคยเป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้ เลี้ยงครอบครัวเกษตรกรได้เป็นอย่างดี โดยปกติแล้วลิ้นจี่พันธุ์คอมจะให้ผลผลิตเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น แต่มีรายได้เลี้ยงสมาชิกในครัวเรือนได้ทั้งปี ส่งผลกระทบถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ตามมา เกษตรกรยอมรับและหาทางแก้ไขปัญหาโดยใช้ประสบการณ์ในการปลูกลิ้นจี่ที่ส่งสมมาเป็นระยะเวลา นาน วางแผนแก้ไขปัญหาก็สามารถทำได้และใกล้ตัวคือการไม่สร้างหนี้สินให้เกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งตรงกับหลักการจัดการความเสี่ยงของ ปราชญ์ กล่าวขวัญ (2551) ที่มีแนวคิดว่าการจัดการความเสี่ยง คือ การยอมรับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นและหาทางควบคุมความเสี่ยง ถ้าเห็นว่าไม่มีวิธีการจัดการความเสี่ยงใดเลยที่เหมาะสม เนื่องจากต้นทุนการจัดการความเสี่ยงสูงกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ อาจต้องยอมรับความเสี่ยง แต่ควรมีมาตรการติดตามอย่างใกล้ชิดเพื่อรองรับผลที่จะเกิดขึ้น จึงทำให้อาชีพพร่องและประสบการณ์ในการปลูกลิ้นจี่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมเห็นได้ว่าเกษตรกรในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีพื้นที่ในการทำการเกษตรโดยเฉลี่ย 4 ไร่ และมีพื้นที่ปลูกลิ้นจี่เฉลี่ย 1 ไร่ ซึ่งอำเภออัมพวาที่มีพื้นที่ขนาดเล็กจึงทำให้ต้องมีการจัดการเรื่องพื้นที่ รวมถึงแรงงานทำสวนลิ้นจี่ที่ต้องมีการจ้างจำนวนมากเพราะต้นลิ้นจี่มีขนาดใหญ่และต้องดูแลบำรุงรักษาเป็นอย่างดี อีกทั้งรายได้รวมและรายจ่ายยังส่งผลถึงเกษตรกรโดยตรง ซึ่งในการปลูกลิ้นจี่จะต้องทำคันดินรอบพื้นที่ปลูกเพื่อป้องกันน้ำทะเลและน้ำฝนเข้าท่วมถึง โดยยกทรงปลูกและมีร่องระบายน้ำระหว่างร่องปลูก การยกทรงควรอยู่ในลักษณะขวางตะวัน (แนวเหนือ-ใต้) เพื่อให้ต้นลิ้นจี่ได้รับแสงแดดเท่ากันสม่ำเสมอ และต้องมีระยะห่างระหว่างต้นประมาณ 10-15 เมตร รวมถึงลิ้นจี่เป็นพืชที่ต้องอาศัยการดูแลรักษาตลอดทั้งปี เพื่อให้ต้นมีลักษณะสมบูรณ์ มีความพร้อมในการให้ผลผลิต (มัทยา, 2557) จึงทำให้อาชีพพร่อง รายจ่ายทำสวนลิ้นจี่ พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ปลูกลิ้นจี่ แรงงานทำสวนลิ้นจี่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามและการเป็นสมาชิกกลุ่มที่เกษตรกรเริ่มให้ความสนใจเพราะได้มีการพูดคุยกันระหว่างคนที่ปลูกลิ้นจี่เหมือนกันทำให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นและหาวิธีการแก้ไขในเรื่องของลิ้นจี่ร่วมกัน ซึ่ง นที (2544) ได้อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของกลุ่มไว้ว่า การรวมกลุ่ม คือ การส่งเสริม พัฒนาสมาชิกให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น ทั้งจากการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกันและกันและการทำงานร่วมกัน ความรู้ที่ได้นี้มาจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่มาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในการประชุมกลุ่ม นอกจากนี้กลุ่มยังช่วยกระตุ้นให้สมาชิกตื่นตัวในการพัฒนาตัวเองได้ข้อมูลที่จะเรียนรู้ด้วยตัวเองและเปรียบเทียบกับมาตรฐานหรือสมาชิกคนอื่น จึงทำให้การเป็นสมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

เกษตรกรเปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อบุคคล สื่อกิจกรรมและสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ตามความสะดวกและเหมาะสมของเกษตรกรแต่ละราย โดยสื่อบุคคล เกษตรกรจะได้รับจากเพื่อนเกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือน สื่อกิจกรรมจะได้รับจากการจัดประชุม และสื่อมวลชน จะได้รับจากโทรทัศน์ ซึ่งการเปิดรับข้อมูลข่าวสารแต่ละประเภทส่งผลต่อการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับลันจี เนื่องจากเกษตรกรเข้าถึงได้ง่าย ไม่เป็นทางการมากจนเกินไปและมีการใช้ประโยชน์จากสื่อเหล่านี้ เช่น เปิดรับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรและนำมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ใช้เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจมาศ และบำเพ็ญ (2558) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสาร เพื่อเพิ่มพูนความรู้ เพื่อทราบข้อมูลข่าวสาร เพื่อความบันเทิง เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพด้านการผลิตและการตลาด ดังนั้นการให้ข้อมูลข่าวสารกับเกษตรกรจึงควรมีการออกแบบให้เหมาะสม ไม่เป็นทางการและวิชาการที่มากเกินไป แต่ควรมีการผสมผสานให้การเรียนรู้และรับรู้ข้อมูลความรู้ด้วยความสนุกสนานควบคู่ไปด้วย จึงทำให้การเปิดรับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลันจี ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงในการปลูกลันจี เกษตรกรเล็งเห็นถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้นหลายด้าน ไม่ใช่เพียงแคด้านของสภาพภูมิอากาศเท่านั้น การปลูกลันจินั้นต้องคำนึงถึงเรื่องของการตลาดด้วย ซึ่งลันจีในอำเภออัมพวายังมีตลาดที่แคบ โดยจะผูกขาดกับพ่อค้าแม่ค้าที่มารับจากสวนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ส่งผลมาถึงการเข้าถึงของเทคโนโลยีที่ทันสมัยยังเข้าถึงได้ยาก แต่เกษตรกรบางส่วนยังเห็นถึงความสำคัญของการเพิ่มมูลค่าสินค้าจึงทำให้มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งการจัดการความเสี่ยงของเกษตรกรตรงกับ

แนวคิดความเสี่ยงของ กฤษณ์รัช (2552) ว่าความเสี่ยงคือ เหตุการณ์ใดๆ ที่อาจเกิดขึ้น แล้วมีผลกระทบให้การทำงานสะดุดและมีผลทำให้เป้าหมายไม่บรรลุอย่างสมบูรณ์ ซึ่งความเสี่ยงเป็นเหตุการณ์ที่เราจัดไม่ได้ แต่เราสามารถจัดการตัวเราให้อยู่กับความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสม เราสร้างการควบคุมขึ้นมาเพื่อให้เรารับมือกับความเสี่ยงได้ จึงทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงในการปลูกลันจีมีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลันจี ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ด้านความรู้เกี่ยวกับการปลูกลันจี เกษตรกรผู้ปลูกลันจีในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จะใช้ความรู้และประสบการณ์แก้ไขปัญหามากๆ ที่เกิดขึ้นกับลันจี รวมถึงคิดค้นวิธีการใหม่ๆ เข้าร่วมแก้ไขปัญหานี้ด้วย นอกจากนี้ในอำเภออัมพวา ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกหนึ่งที่ของประเทศและมีลันจีเป็นผลไม้ขึ้นชื่อส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกลันจีอยากที่จะประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีมาจัดการกับความเสี่ยงทางการเกษตรที่เกิดขึ้นในปัจจุบันให้ได้สูงที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฬารัตน์ (2550) ได้ทำการศึกษารายละเอียดการศึกษาระดับปริญญาโทเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของแกนนำเกษตรกรจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า แกนนำเกษตรกรสามารถนำข้อมูล ความรู้มาใช้ในการปรับปรุง ปรับเปลี่ยน แก้ไขการทำนาจากนาที่ใช้สารเคมีมาสู่นาที่ใช้สารอินทรีย์ ทำให้แกนนำเกษตรกรดำเนินการทำการเกษตรกรรมยั่งยืนได้อย่างมีความสุข สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูกข้าวและสามารถแบ่งปันเพื่อนได้อีกเช่นกัน ทำให้เห็นได้ว่า ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นสิ่งที่สามารถกระตุ้นเตือนให้เกิดการแก้ไขปัญหาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นและเล็งเห็นช่องทางในการทำงานที่อยู่เย็นเป็นสุขและสามารถสร้างความมั่นคงให้แก่อาชีพการทำการเกษตรกรรมยั่งยืนได้ จึงทำให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกลันจี มีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลันจี ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

Table 2 Relationships between factors related to agricultural risk management of farmers and agricultural risk management on seven aspects of farmers

Independent variable	Relationships with agricultural risk management																
	Production		Marketing		Government policy		Technology		Finance		Farmer		Climate		Overall risk		
	X ²	p-value	X ²	p-value	X ²	p-value	X ²	p-value	X ²	p-value	X ²	p-value	X ²	p-value	X ²	p-value	
1. Personal factors																	
1.1 Supplementary occupation	0.91ns	0.636	6.00*	0.050	8.40*	0.015	7.57*	0.023	26.83**	0.000	7.17**	0.008	2.26ns	0.324	7.57*	0.023	
1.2 Experiences in growing lychee	2.41ns	0.300	4.92ns	0.085	0.00ns	1.000	0.35ns	0.838	11.56**	0.003	0.01ns	0.941	0.77ns	0.681	2.09ns	0.352	
2. Socio-economic factors																	
2.1 Total income	0.88ns	0.643	10.4**	0.005	2.67ns	0.264	2.17ns	0.338	1.56ns	0.458	0.99ns	0.320	2.62ns	0.269	2.15ns	0.342	
2.2 Experiences in cultivation	0.61ns	0.738	1.49ns	0.475	6.96*	0.031	0.22ns	0.896	23.49**	0.000	0.00ns	0.981	2.47ns	0.290	1.00ns	0.605	
2.3 Farm areas	1.88ns	0.391	6.41*	0.041	5.82ns	0.054	1.49ns	0.474	15.41**	0.000	0.18ns	0.67	0.67ns	0.717	1.64ns	0.441	
2.4 Lychee growing areas	8.42*	0.015	5.23ns	0.073	6.37*	0.041	0.80ns	0.672	7.21*	0.027	0.75ns	0.386	1.44ns	0.488	3.22ns	0.200	
2.5 Number of labors	1.36ns	0.852	3.63ns	0.459	14.97**	0.005	7.48ns	0.112	9.76*	0.045	0.58ns	0.748	5.67ns	0.226	7.08ns	0.131	
2.6 Sources of capital	2.35ns	0.309	0.82ns	0.662	2.27ns	0.321	1.48ns	0.477	0.50ns	0.780	0.54ns	0.461	0.29ns	0.867	2.17ns	0.338	
2.7 Information exposure																	
2.7.1 Personal media	2.31ns	0.316	0.29ns	0.864	0.71ns	0.701	2.00ns	0.367	8.29*	0.016	0.00ns	0.956	2.14ns	0.343	2.56ns	0.278	
2.7.2 Activities media	2.76ns	0.251	1.64ns	0.441	1.183ns	0.401	3.25ns	0.197	2.79ns	0.248	5.31*	0.021	13.89**	0.001	10.18**	0.006	
2.7.3 Mass media	4.39ns	0.111	12.01**	0.002	5.39ns	0.068	3.96ns	0.138	7.15*	0.028	0.64ns	0.422	12.02**	0.002	3.53ns	0.171	
2.8 Group membership	0.26ns	0.878	2.98ns	0.226	18.55**	0.000	0.91ns	0.636	19.57**	0.000	0.05ns	0.821	4.25ns	0.119	1.03ns	0.597	
3. Opinion on the risk of growing lychee	3.77ns	0.152	6.91*	0.032	3.14ns	0.208	6.13*	0.047	0.34ns	0.842	0.28ns	0.598	1.50ns	0.472	4.83ns	0.089	
4. Knowledge about growing lychee	1.84ns	0.399	1.93ns	0.382	5.19ns	0.075	5.79ns	0.055	2.20ns	0.333	1.57ns	0.211	10.97**	0.004	11.13**	0.004	

ns = Non Significant level at 0.05, * = Significant level at 0.05, ** = Significant level at 0.01

สรุป

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งความเสี่ยงที่เกิดขึ้นเกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับความเสียหายด้านสภาพภูมิอากาศ ที่ในปัจจุบันได้เกิดภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศในระดับที่มีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลาและพื้นที่ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบัน ซึ่งการปลูกพืชที่ทนต่อความแห้งแล้งเป็นทางเลือกที่ดีและคงที่ จึงส่งผลให้พื้นที่ไม่ออกผลผลิตในช่วงปีที่ผ่านๆ มาและเนื่องจากในพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามนั้นมีสภาพภูมิอากาศและสภาพพื้นที่แตกต่างกันในแต่ละตำบลรวมถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้นไม่ได้มีเพียงด้านสภาพภูมิอากาศเท่านั้นซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาริต (2556) ที่ทำการศึกษารวบรวม การเปรียบเทียบการรับรู้ความเสี่ยงและการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดขอนแก่นที่มีการกำหนดความเสี่ยงไว้ทั้งหมดถึง 6 ด้าน และมีผลวิจัยว่าแต่ละพื้นที่ที่มีความเสี่ยงที่แตกต่างกันไปจึงต้องมีวิธีการจัดการความเสี่ยงที่แตกต่างกัน

ดังนั้นสำนักงานอำเภออัมพวา จำเป็นต้องเข้าไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อรักษาผลไม่ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสมุทรสงครามในคงอยู่ต่อไป ตามยุทธศาสตร์ของจังหวัด ในข้อที่ 5 คือสร้างเสริมและพัฒนาฐานอาชีพดั้งเดิมและพัฒนาอาชีพอื่นๆ ของท้องถิ่นให้เข้มแข็งเกิดความเป็นเครือข่ายวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อมรวมทั้งภาคพาณิชยกรรมของจังหวัดและควรมีการศึกษาในแต่ละตำบลของอำเภออัมพวา ว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหา

นอกจากนี้ เกษตรกรยังมีความเสี่ยงจากด้านอื่นได้แก่ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านนโยบายภาครัฐ ด้านเทคโนโลยี ด้านการเงินและด้านตัวเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรมีการจัดการความเสี่ยงทางเกษตรแล้วแต่ยังต้องให้สำนักงานเกษตร อำเภออัมพวา เข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกพืชที่ทนแล้งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สนับสนุนอุปกรณ์ที่เกษตรกรสามารถใช้งานได้เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ดังนั้น การกำหนดราคา

ค่าจ้างกลางและบังคับใช้เพื่อความเท่าเทียมกันระหว่างแรงงานกับเกษตรกร และควรเข้ามาให้ความรู้หรือคำแนะนำ โดยการจัดฝึกอบรมในเรื่องของการปลูกพืชผสมผสานเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับเกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาสนับสนุนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านวิชาการ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกษตรกรไม่ออกผลผลิต

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2553. สถิติการเกษตรของประเทศไทยปี 2552. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 174 หน้า.
- กฤษณ์ธวัช นพาศิพงษ์. 2552. แผนบริหารความเสี่ยงสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2552. แหล่งข้อมูล: www.nrct.go.th. ค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2559.
- ขจรศักดิ์ พิทักษ์ศรี. 2557. ไม้ผลเศรษฐกิจ. เกษตรสยาม, กรุงเทพฯ.
- จุฑาทอง จารุมิลินท. 2553. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยการพัฒนาเครื่องมือทางการเงินสำหรับเกษตรกร: กรณีศึกษาการประกันภัยพืชผลโดยใช้ดัชนีสภาพอากาศในประเทศไทย. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, กรุงเทพฯ.
- จุฬารัตน์ ถาวร. 2550. การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- นที ขลิบ. 2544. กลุ่ม กระบวนการกลุ่มและพฤติกรรมบุคคล ในประมวลสาระชุดวิชาองค์การพัฒนาเพื่อการส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 8 สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และ บำเพ็ญ เขียวหวาน. 2558. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกร. วารสารสังคมศาสตร์. 4(2): 43-54.

- ปราชญา กล้าผจญ. 2551. การบริหารความเสี่ยง. ปราชญา พิบบลิตชิ่ง, กรุงเทพฯ.
- มีทยา กลิ่นหวล. 2557. เทคนิคการทำสาวลินี่พันธุ์ ค่อมทรงพุ่มเตี้ยของจังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารเคหการเกษตร. 38(12): 109-112.
- รุ่งทิพย์ อุทุมพันธ์. 2552. ความเสี่ยงเชิงชีวภาพในระบบ การผลิตลินี่และการจัดการของเกษตรกรใน จังหวัดพะเยา. วารสารเกษตร. 25(2): 163-168.
- วรรณณี สุทธิใจดี. 2553. รายงานวิจัยวิเคราะห์รูปแบบ การกระจายผลผลิตผลลินี่เพื่อลดต้นทุนด้าน โลจิสติกส์ของอำเภอ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพฯ.
- สาธิต อติโต. 2556. การเปรียบเทียบการรับรู้ความ เสี่ยงและการจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดขอนแก่น. แก่นเกษตร. 41(3): 285-294.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2558. สถิติการเกษตร ของประเทศไทยปี 2558. แหล่งข้อมูล: <https://goo.gl/ZNnWDA>. ค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2558.
- สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม. 2558. ข้อมูลทั่วไป จังหวัดสมุทรสงคราม. แหล่งข้อมูล: <https://goo.gl/DSeRJa>. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2558. นำเข้า – ส่งออก สินค้าที่สำคัญ. แหล่งข้อมูล: <https://goo.gl/yieXon>. ค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2559.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2559. ข้อมูลการผลิต สินค้าการเกษตร. แหล่งข้อมูล: <https://goo.gl/WXnCjG>. ค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2559.
- สุรินทร์ นิยมางกูร. 2541. เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุรินทร์ นิยมางกูร. 2556. การวิเคราะห์ข้อมูลตัวอย่าง ความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบันของ เกษตรกรในชนบทแห่งหนึ่ง. สุานบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- อำนาจ ชิดไธสง. 2553. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิ อากาศของไทย เล่มที่ 1 สภาพภูมิอากาศในอดีต. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.